

Uchwała z dnia 9 lutego 2007 r., III CZP 161/06

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący)

Sędzia SN Józef Frąckowiak

Sędzia SN Marian Kocon (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Automobilklubu S. w S. przeciwko Skarbowi Państwa – Komendantowi Miejskiemu Policji w S., Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w S., Prokuraturze Okręgowej w S., Sądowi Rejonowemu w W., Sądowi Rejonowemu dla m.st. W. w W., Sądowi Rejonowemu w S. oraz Izbie Celnej w S. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 9 lutego 2007 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie postanowieniem z dnia 25 października 2006 r.:

"1. Czy dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie cywilnej dla dochodzenia przez przechowawcę wynagrodzenia za przechowanie rzeczy ruchomych oddanych mu na przechowanie w związku z prowadzonym postępowaniem karnym i zajętych w postępowaniu karnym za okres obejmujący to zajęcie, jeśli wynagrodzenie za to przechowanie nie zostało w tym postępowaniu określone przez sąd, prokuratora lub inny organ na podstawie art. 618 § 1 pkt 4 i § 3 k.p.k.

2. Czy w razie niedopuszczalności drogi sądowej dla dochodzenia przez przechowawcę wynagrodzenia za przechowanie rzeczy ruchomych oddanych mu na przechowanie w związku z prowadzonym postępowaniem karnym i zajętych w postępowaniu karnym za okres obejmujący to zajęcie dopuszczalne jest dochodzenie w sprawie cywilnej przez przechowawcę odsetek od wynagrodzenia za przechowanie rzeczy ruchomych oddanych mu na przechowanie w związku z prowadzonym postępowaniem karnym i zajętych w postępowaniu karnym określonego na podstawie art. 618 § 1 pkt 4 i § 3 k.p.k.?"

podjął uchwałę:

Nie jest dopuszczalna droga sądowa przed sądem cywilnym dla dochodzenia przez osobę godną zaufania w rozumieniu art. 228 § 1 k.p.k.

wynagrodzenia za przechowanie rzeczy oddanej jej na przechowanie w trybie określonym w tym przepisie.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało przy rozpoznawaniu przez Sąd Apelacyjny apelacji Skarbu Państwa od wyroku Sądu pierwszej instancji uwzględniającego powództwo o zapłatę wynagrodzenia za przechowanie rzeczy ruchomych oddanych na przechowanie w związku z toczącym się postępowaniem karnym. Wątpliwości Sądu Apelacyjnego wzbudziła kwestia dopuszczalności drogi sądowej przed sądem cywilnym dla dochodzenia przez osobę godną zaufania, w rozumieniu art. 228 k.p.k., wynagrodzenia w wypadku, gdy wynagrodzenie za przechowanie nie zostało orzeczone przez sąd, prokuratora lub inny organ na podstawie art. 618 § 1 pkt 4 i § 3 k.p.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje: (...)

Rozstrzygnięcie przedstawionego zagadnienia prawnego wymaga określenia stosunku prawnego łączącego Skarb Państwa z osobą przechowującą rzeczy ruchome w związku z toczącym się postępowaniem karnym. Chodzi o to, czy w tym stosunku dominują elementy cywilnoprawne, czy też elementy o charakterze publicznoprawnym. Kluczowe znaczenie ma art. 228 k.p.k., zgodnie z którym przedmioty wydane lub znalezione w czasie przeszukania należy oddać na przechowanie osobie godnej zaufania z zaznaczeniem obowiązku przedstawienia na każde żądanie organu prowadzącego postępowanie. Oddanie przedmiotów na przechowanie następuje w drodze postanowienia.

Sąd Najwyższy w wyroku z 15 czerwca 2004 r., II KK 38/03 (OSNKW 2004, nr 7-8, poz. 76) uznał, że oddanie na przechowanie osobie godnej zaufania w trybie art. 228 § 1 albo § 2 k.p.k. przedmiotów tam określonych powoduje powstanie stosunku zobowiązaniowego przechowania (art. 835 k.c.), w którym organ wydający postanowienie jest wierzycielem, a osoba godna zaufania, której oddany został przedmiot na przechowanie – dłużnikiem (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2002 r., II KKN 121/01, nie publ., a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 października 1999 r., II KKN 230/99, "Prokuratura i Prawo"

2000, nr 2, poz. 8, z dnia 5 stycznia 2000 r., V KKN 192/99, "Prokuratura i Prawo" 2000, nr 6, poz. 6).

Uwzględniając te orzeczenia należy podkreślić, że „stosunek przechowania” zawiązywany na podstawie art. 228 k.p.k. był rozpatrywany wyłącznie z punktu widzenia obowiązków przechowawcy, Sąd Najwyższy pominął natomiast problem istnienia i zakresu ewentualnych obowiązków obligacyjnych Skarbu Państwa. Stwierdzenie, że postanowienie wydane na podstawie art. 228 k.p.k. tworzy między Skarbem Państwa a osobą godną zaufania „swoistą relację dłużnik – wierzyciel” było przy tym podyktowane dążeniem do rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej osoby godnej zaufania na podstawie art. 300 § 2 k.k. Okoliczność ta skłania do rezerwy wobec takiego rozumienia przytoczonych orzeczeń, które prowadziłyby do uznania stosunku między Skarbem Państwa a osobą godną zaufania za stosunek zobowiązaniowy w rozumieniu prawa cywilnego.

Należy zauważyć, że zakres odpowiedzialności oraz wzajemnych obowiązków płynących ze stosunku przechowania tylko w części odpowiada celom regulacji karnej, nie sposób bowiem uznać, aby odpowiedzialność kontraktowa (art. 471 i nast. k.c.) mogła w dostatecznym stopniu zabezpieczać interes publiczny związany z prowadzeniem postępowania karnego. Wynika to ze specyfiki interesów realizowanych przez organy władzy publicznej za pomocą instytucji, o której mowa w art. 228 k.p.k. Nie ulega wątpliwości, że interesy chronione w ten sposób mają charakter niemajątkowy. Zachowanie rzeczy „w stanie niepogorszonym” oznacza w postępowaniu karnym również coś innego niż zachowanie w stanie „niepogorszonym” z punktu widzenia typowych interesów realizowanych w drodze stosunku przechowania. Chodzi przede wszystkim o zabezpieczenie wartości „dowodowej” przechowywanej rzeczy ruchomej, dlatego odwołanie się przez Sąd Najwyższy do konstrukcji art. 835 k.c. może oznaczać wyłącznie „odpowiednie” zastosowanie tego przepisu.

Trzeba zauważyć, że w przypadku stosunku prawnego powstałego w wyniku postanowienia wydanego na podstawie art. 228 k.p.k. wysokość należnego wynagrodzenia jest określona nie tylko przepisami prawa materialnego, tj. kodeksu cywilnego, ale również przepisami kodeksu postępowania karnego oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym (Dz.U. Nr 108, poz. 1026), które mają charakter publicznoprawny. Osoba godna

zaufania, w rozumieniu art. 228 k.p.k., wyrażając zgodę na przyjęcie obowiązków przechowawcy akceptuje potraktowanie wynagrodzenia za przechowanie rzeczy jako kosztów postępowania karnego, a tym samym wyraża zgodę na ich dochodzenie przed organami procesowymi, tj. prokuratorem i sądem. W jej interesie jest zatem składanie do tych organów wniosków o przyznanie wynagrodzenia, o którym mowa w § 3 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

Poza tym, nie do pogodzenia z celami postępowania karnego pozostaje przyznane przechowawcy przez art. 844 § 2 k.c. uprawnienie do żądania odebrania rzeczy przez składającego w każdym czasie, jeżeli czas przechowania nie był oznaczony. Wymaga również uwzględnienia, że istotnym elementem przechowania, o którym mowa w art. 228 k.p.k., jest obowiązek przechowawcy „przedstawienia (przechowywanej rzeczy ruchomej) na każde żądanie organu prowadzącego postępowanie”. Wskazany obowiązek jest obowiązkiem o charakterze publicznym, a ograniczenie negatywnych skutków jego nieprzestrzegania wyłącznie do odpowiedzialności cywilnej należy uznać za niedopuszczalne. Właściwy organ może żądać określonego zachowania od osoby godnej zaufania nie dlatego, że – jako Skarb Państwa – jest jej wierzycielem w ramach stosunku prawnego między dwoma równorzędnymi podmiotami, ale ze względu na przyznaną temu organowi kompetencję do władczego określania sytuacji prawnej podmiotów, realizowaną za pomocą postanowienia wydanego na podstawie art. 228 k.p.k. Z tym stwierdzeniem nie stoi w sprzeczności okoliczność, że osoba godna zaufania nie jest zobligowana do przyjęcia obowiązków przechowawcy na podstawie postanowienia wydanego w trybie art. 228 k.p.k. i że na ich przyjęcie musi wyrazić zgodę.

Należy także zwrócić uwagę na okoliczność, że według przepisów postępowania karnego wysokość przyznanego wynagrodzenia osobom, o których mowa w art. 228 k.p.k., podlega kontroli sądu (art. 626 k.p.k.). Przewidziane w art. 626 k.p.k. orzekanie o kosztach jest obowiązkiem sądu podlegającym realizacji w każdym czasie, niezależnie od etapu postępowania, a więc także w toku postępowania wykonawczego, aż do upływu okresu przedawnienia do orzekania w tym przedmiocie. Kontroli sądowej podlegają również postanowienia w postępowaniu przygotowawczym (art. 626a k.p.k.). Inaczej mówiąc, art. 626 i 626a k.p.k. wyłączają drogę sądową przed sądem cywilnym na rzecz drogi sądowej przed sądem karnym. W tej sytuacji zachowane jest prawo do sądu zagwarantowane przez art. 6 europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i

podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), oraz art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Z tych względów stosunku prawnego powstałego w wyniku postanowienia wydanego na podstawie art. 228 k.p.k. nie można utożsamiać ze stosunkiem obligacyjnym w rozumieniu art. 835 i nast. k.c., gdyż cechuje go współwystępowanie elementów prywatnoprawnych oraz publicznoprawnych. Mieszany charakter tego stosunku przesądza niedopuszczalność drogi sądowej przed sądem cywilnym. (...)

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w uchwale.